

نیادنیابور

۱۶

پژوهش‌های لری ۲

آئینه‌آیین با وفای نامی لرستان

ایرج محرز

نیایشاپور

پژوهش‌های تاریخی

۱۶

پژوهش‌های نری - ۲

آئینه آیین‌ها و افسانه‌های لرستان

■ نمای قلعه شاپورخواست (قلعه فلک‌الاعلاک خرم‌آباد)

ایرج محرز

تقدیم به هموطنان ایران زمین

آئینه آئین‌ها و افسانه‌های لرستان

ایرج محرد

طرح‌ها: فرزانه

چاپ نخست: ۱۳۶۵

شماره: ۳۰۰۰ دفتر

صفحه‌آرایی: چلیپا

لیتوگرافی و چاپ: فروهر

از انتشارات بنیاد نیشابور: خیابان انقلاب روبروی دانشگاه تهران

شماره ۱۴۱۰ تلفن: ۶۴۱۴۱۷

بنام خداوند جان و خرد کزین برتر اندیشه بر نگذرد

سخن آغاز

چندی است که جوانان ایرانزمین از گوشه و کنار این مرز و بوم برخاسته‌اند، و بدنبال شناسنامه و هویت و ریشه‌های کهن زندگی‌خود می‌گردند. و نرم نرم کار پژوهش در بارهٔ زبان‌ها و داستانها و آئین‌ها و شیوه‌های زندگی را، خود دنبال می‌کنند. زیرا که پس از چند سده خواب‌گرا، هنگامیکه دیده به کرانه‌های سرزمین کهن خود گشودند. دیدند که همه چیزشان حتی زبان و آئینشان، و زندگی و دینشان در دست بیگانگان است و آنان با دریافت‌ها و برداشت‌های بیگانه‌شان دست بر روی همه چیز گذاشته‌اند و در بارهٔ همه چیز داوری می‌کنند، و خراسانی می‌بایستی که از روی نوشته‌های آنان بداند که شیوهٔ زندگی لرستان چگونه است. ولرستانی از روی داوری آنان دریابد که آئین زندگی خراسان چون است!!

نوشته‌هایی که اینجا و آنجا نادرستی و ناآگاهی نشان می‌دهد، و در برخی جایها از شیوهٔ اندیشه نویسنده پیروی می‌کند، از شیوهٔ زندگی مردمان.

گذشته هر چه بود گذشت، و نواهایی که در این روزگار از هر مرز و هر

رهگذار شنیده می‌شود. آینده بی‌نویدبخش را در باره پژوهش‌های ایرانی
مژده می‌دهد: آواهای نویدبخش که کم‌کم آهنگی بزرگ و باشکوه را از نگرش
و پژوهش در همه ریشه‌های ارزش‌ها و آئین‌های کهن، نغمه‌گر خواهد کرد.
یکی از ویژگیهای اینگونه نامه‌های ایران، و از آن‌میان "آئینه‌آئین-
های لرستان" که بر دست یک نویسنده جوان پاکنهاد از لرستان نوشته شده
است. اینست که صداقت و راستی ویژه لر در آن موج می‌زند، و به سخنی
دیگر در آن، دانش با شرم و آزر و احساسات یک لر آمیخته است، چیزی
که در نوشته‌های غربی از آن نشانه‌ای نیست، و واقعیتی که در سرتاسر این
دفتر موج می‌زند!

بنیاد نیشابور

فریدون جنیدی

شهریورماه ۱۳۶۵

فهرست

صفحه	عنوانهای مطالب
۷	راهنمای آوانویسی
۸	فهرست بعضی مآخذ
۹	پیش‌گفتار
۱۰	دو حکایت و دو داستان از لرستان
۱۰	حکایت: ارزش خود را نگه داشتن یا اعتبار
۱۲	حکایت: دست سرنوشت
۱۴	افسانه: ملک جمشید و ملک خورشید
۲۴	افسانه: دان انار
۲۸	تولد و مراسم بریدن ناف نوزادان در روستاهای لرستان
۳۲	مراسم عروسی در روستاهای لرستان
۴۲	باورها
۵۲	مراسم سوگواری
۵۷	مراسم جنگ و صلح
۵۹	مراسم شب یلدا
۶۶	مراسم چهارشنبه سوری
۶۸	مراسم عید نوروز
۷۱	چند نوع بازی دسته جمعی در لرستان
۷۱	بازی دال پلو dal palo
۷۹	داستان نبرد هرمزد با اهریمن و تشابه آن با بازی هفت سنگ
۷۹	بازی هفت سنگ

۸۲	Kelow ronki	بازی کلورونکی
۸۴	yakela hoft	بازی یکلکه هوفت
۸۵	kuri gerdela	بازی کوری گردله
۸۷	jōzo	بازی جوزو
۸۸	ĉu hāzi	بازی چوبازی
۸۹	ĝāz-o-ĝiz	بازی قازوقیز
۹۰	herak-o-berak	بازی هرک و برک
۹۱	aleko	بازی الکو
۹۳	asāra ŝip ŝip	بازی اساره شپ شپ
۹۴	ĉal peŝkeli	بازی چال پشکی
۹۵	zara meŝki	بازی زره مشکی
۹۷	(ĉena ĉena)	(چینه چینه)
۱۱۲		ارج نهادن بزحمت

راهنمای آوا نویسی

جهت درست تلفظ کردن واژه‌های لری که در این مراسمنامه بکاررفته است در جلوی هر واژه حروف لاتین نوشته شده است که بشرح زیر میباشد.

h = ب	ā = آ	a = ا
e = ا,	d = د	ĉ = چ
ĝ = ق	g = گ	f = ف
i = ای	h = ه - ح	ǵ = غ
L = ل	k = ک	j = ج
o = ا'	n = ن	m = م
s = س - ص - ث	r = ر	p = پ
u = او	t = ت - ط	ŝ = ش
x = خ	ow = او' (صدای دوتایی)	v = و
ẑ = ژ	z = ز	y = ی

فهرست بعضی مآخذ

- ۱- راهنمای دین زرتشتی - تحقیق و نوشته‌هاشم‌رضی ناشر سازمان انتشارات فروهر - اسفند ۱۳۵۲
- ۲- داستانهای ایران و باستان - نگارش دکتر احسان یارشاطر چاپ چهارم ۱۳۵۱
- ۳- پژوهش در اساطیر ایران - یادداشت‌های دکتر مهرداد بهار
- ۴- لغت‌نامه دهخدا - چاپ ۱۳۳۸
- ۵- امثال و حکم دهخدا - چاپ ششم ۱۳۶۳ - جلد ۲
- ۶- شاهنامه حکیم ابوالقاسم فردوسی
- ۷- یعقوب لیث - دکتر ابراهیم باستانی پاریزی چاپ سوم ۱۳۶۳
باستان
- ۸- جهان فروری بخشی از فرهنگ ایران کهن - نوشته دکتر بهرام فره‌وشی - انتشارات دانشگاه تهران .

* ایران باستان نوشته حسن پیرنیا (مشیرالدوله) . جلد یکم . چاپ فرهنگ ۱۳۶۲ پانویس رویه ۲۲ .

پیش‌گفتار

گردآوری مراسم کهن با نگرشی ژرف به مردم‌شناسی و باستان‌شناسی و زبان‌شناسی . . . نوید جنبشی نوین را در تحقیقات چندین هزار ساله می‌دهد .

دیر زمانی است که داستان و چیستان ، جشن و آئین ، زبان و سخن ، کیش و روش ، باورها و افسانه‌ها ، زبانزد و سرود . سوگواری و عروسی . بازی و راوی . همه و همه سینه‌به‌سینه به گنجینهٔ مغز منتقل شده‌اند . و همیشه دیوی بنام فراموشی به گنجینه مغز دستبرد زده است . از اینرو نوشتن و بایگانی این آئین‌ها از فراموش شدنشان جلوگیری می‌کند .

و بدین‌روی از یارانی که در این زمینه ما را یاری می‌نمائید سپاسگزاریم . یارانی چون استاد فریدون جنیدی و بنیاد نیشابور .

اما در مورد این مراسم‌نامه باید گفت : جزئی از کل است . و نگارنده سعی بر آن داشته که بعضی از آداب را ریشه‌یابی نماید و بعضی از مطالب را با دیدی تحقیقی بنویسد ، هر چه هست . . . ارمغانی است از لرستان به اندیشه‌های پژوهشگر . به امید آنکه سایر جوانان ارمغانی کاملتر از این‌نامه را در زمینه‌های مختلف فرهنگ لرستان اهداء نمایند .

اردیبهشت ماه ۱۳۶۵ خرم‌آباد لرستان

ایرج محرر